XIII — Is-Santwarji tal-Palestina

IS-SANTWARJU TA' S. GWANN BATTISTA

Kieku kellna nsaqsu lil min hu devot ta' San Ġwann Battista jew qara xi darba l-ħajja tiegħu, fejn twieled San Ġwann, dan malajr iwieġeb: "F'Għajn Karem". Imma kieku tistaqsih: "Għaliex f'Għajn Karem, meta l-Vanġelu ma jsemmi ti 39-40 ta' l-ewwel kap tal-Vanġelu tiegħu jikteb dan li ġej: "Qamet Marija f'dawk il-jiem u telqet bil-għaġġla lejn il-għolja, lejn belt ta' Ġuda u daħlet f'dar Zakkarija u sellmet lil Eliżabetta". Kif wieħed jista' jittendi malajr, San Lu-

Deħra ta' Għajn Karem.

l-ebda belt u raħal?" Dan żgur li ma jweġibx. Aħna f'dan id-daqsxejn ta' artiklu se nfittxu nwieġbu din il-mistoqsija.

L-Evanġelista San Luqa fil-verset- qa ma jsemmi l-ebda belt b'isimha, imma jgħid biss li Marija marret lejn belt ta' Ġuda, fejn kienet id-dar ta' Zakkarija.

Għaliex San Luqa, dejjem tant

eżatt fid-deskrizzjonijiet tiegħu, qatt ma jsemmi b'isimhom l-ibliet u l-irħula fejn għexu u ħadmu Ġesù, l-appostli, San Ġwann Battista u ħaddieħor persunaġġi oħra? Inwieġbu bla tlaqliq: San Luqa aktar ried jagħti importanza lill-ġrajja li qiegħed jirrakkonta, milli lill-post fejn din il-ġrajja twettqet. Ta' dan li qed ngħidu nistgħu nġibu kemm-il eżempju. San Luqa ma jgħidilniex x'kien jismu d-deżert li fih mar jgħammar San Ġwann minn żogħżitu sakemm

Il-Kappella fuq il-Grotta fejn twieled San Ġwann.

Alla sejjaħlu biex jibda l-predikazzjoni tiegħu (Luqa 1, 80); ma jsemmix dik in-naħa tax-xmara Ġurdan fejn kien jippritka u jgħallem (Luqa 3, 3); fejn għammed San Ġwann lil Ġesù (Luqa 3, 21); fejn Ġesù ġie ttentat mid-demonju (Luqa 4, 2). Mela żgur li mill-Vanġelu ma nistgħu nġibru l-ebda tagħrif ta' l-isem tal-belt. Isemmi biss l-inħawi: *"fejn il-għolja, fejn belt ta' Ġuda"*.

Fejn hi din il-belt? L-awturi, li kitbu l-ħajja ta' San Ġwann, semmew elf belt: Makeronte, Sebaste, Ġerusalem, Betlem, Juttaħ, Ġuda tat-tribù ta' Neftali, Bejt Sciaar u Bejt Scarieh, Ebron u Għajn Karem. Ħalli nifluhom waħda waħda.

MAKERONTE — Martiroloġġ antik ħafna jsemmi din il-belt bħala l-belt li fiha twieled San Ġwann. Hawnhekk għandna żball żgur, għax l-istorja tgħallimna li f'din il-belt San Ġwann ġie mitfugħ il-ħabs minn Erodi u f'dan il-ħabs bata l-martirju għax iddefenda l-virtù sabiħa tal-purità.

SEBASTE — Martiroloġġ ieħor, qadim huwa wkoll, isemmi l-belt ta' Sebaste. U hawn ukoll insibu żball, għax f'Sebaste San Ġwann ġie midfun u mhux imwieled.

BETLEM — Ħajja tal-Madonna tgħidilna li San Ġwann twieled ġo Betlem. Imma ma jġibu l-ebda raġuni ħlief l-awtorità ta' Agiopolita li kiteb il-ktieb.

ĠERUSALEM — U hawn għandna żball kbir, għax Ġerusalem, li kienet il-belt kapitali tas-saltna ta' Iżrael, ma tinsabx fost it-tribù ta' Ġuda, imma fost it-tribù ta' Benjamin.

BEJT SCARIAH — Din il-belt għandha titwarrab mill-ewwel. Min żamm din l-opinjoni rraġuna hekk: Scariah huwa l-isem ta' Zakkarija, mela f'Scarriah kien joqgħod missier San Ġwann. Imma dan l-isem insibuh sa minn żmien il-Makkabej,

u f'din il-belt ġiet ikkumbattuta ġlieda ħarxa bejn Ġuda Makkabew u Lisja, ġeneral ta' l-eżerċtu ta' Antijoku Epifane. L-istess nistgħu ngħidu dwar Bejt Saarieh li tinsab qrib ħafna Bejt Scarieh.

JUTTAH — Adrijanu Reland għallem li l-kliem *lejn il-belt ta' Ġuda* iridu jinftehmu għall-belt stess ta' Ġuda, Juttah jew Jota, belt saċerdotali 'l isfel minn Ebron.

Irridu ngħidu li wara l-eżilju s-saċerdoti u l-leviti ma kinux obbligati jgħixu aktar fl-ibliet saċerdotali, kif kien obbligahom Ġożwè; u għalhekk kienu jgħixu barra dawn l-ibliet. Hekk per eżempju Matatija, missier il-Makkabej u saċerdot huwa wkoll, kien igħix f'Modin li ma kenitx belt saċerdotali.

NEFTALI — Hekk żamm iċ-ċelebri Mons Le Camus. Imma fejn qatt "belt ta' Ġuda" nstabet fost "it-tribù ta' Neftali?"

EBRON — Kien il-wisq magħruf Baronio li żamm din l-opinjoni, u jekk illum din l-opinjoni għadha tinżamm minn xi ħadd, dan iżommha minħabba l-awtorità tal-Baronio. Għaliex *Ebron*? Għax Ebron kienet belt saċerdotali, anzi l-aqwa fosthom. Issa San Zakkarija kien saċerdot, u għalhekk San Ġwann twieled f'Ebron fejn kien qiegħed jeżerċita l-ministeru tiegħu Zakkarija.

Imma l-belt ta' Ebron ma kenitx l-unika belt saċerdotali, u għalhekk għaliex Zakkarija kellu tabilfors joqgħod f'Ebron u mhux f'belt oħra? Imbagħad il-belt ta' Ebron, wara li l-Lhud ġew meħuda lsiera f'Babilonja, kienet waqgħet f'idejn l-Idumej, u għalhekk kienet ikkunsidrata bħala belt Xiżmatika. Issa min hu dak li jaħseb li San Zakkarija, miżmum bħala bniedem ġust, kif igħidilna l-istess San Luqa, mar jgħammar f'post fejn kienu jgħixu dawn l-infidili, u għalhekk quddiem għajnejh ma kellux ħlief skandli u ksur tal-liġi?

Wara li warrabna waħda wara l-oħra l-opinjonijiet ta' ċerti kittieba, ma baqax ħlief ngħidu li biss *Għajn Karem* hija l-belt fejn kien joqgħod San Zakkarija u fejn twieled San Ġwann. Ir-raħal ta' Għajn Karem, li tfisser *Għajn tad-Dielja*, jinsab fuq ix-xaqliba tal-għoljiet li mil-Lvant jinxteħtu għan-naħa tal-Punent xi ħames mili bogħod minn Ġerusalem.

* * *

Dil-belt ta' Għajn Karem, li fiha twieled San Ġwann ma setgħetx taħrab l-attenzjoni tan-nies ta' dawk l-inħawi, għax kif jikteb San Luqa, meta twieled San Ġwann u missieru li kien tbikkem meta deherlu l-anġlu biex iħabbarlu t-twelid tiegħu, reġa' beda jitkellem wara li ta l-isem lit-tarbija "fl-igħbla kollha tal-Lhudija kienu jitħadtu fuq dawn il-ħwejjeġ" (Luq. 1, 65). U tabilħaqq sa mill-bidunett l-ewlenin l-nsara ma nsewx dan ir-raħal li kien tant ixxurtjat li jara ż-żjara tal-Madonna lill-qariba tagħha Santa Eliżabetta, li jilqa' fih it-twelid ta' San Ġwann u jisma' jidwu fih iż-żewġ għanjiet tal-*Magnificat* u tal-*Benedictus*.

Fl-aħħar snin tas-seklu IV l-insara bnew daqsxejn ta' knisja, kif jagħtina x'nifhmu San Pietru, Isqof ta' Sebaste fl-Armenja, fl-Apoloġija tiegħu fuq id-divinità ta' Ġesù: "Il-Knisja ta' Zakkarija fl-inħawi ta' *Aelia* (Ġerusalem) tixhed kif Marija telqet u marret għand qaribtha Eliżabetta". Din il-knisja li nstabet ak-

tar tard, u li kienet iddedikata liż-Żjara ta' Marija lil Elizabetta, qiegħda f'Għajn Karem. Minn dan iż-żmien ti-Tradizzjoni hija kollha favur Għajn Karem. Hekk iżomm ukoll l-Arċidjaknu Teodosju, (530) li jgħid li s-Santwarju jinsab xi ħames mili 'l bogħod minn Ġerusalem. Min kiteb il-*Commemoratorium* (808) kiteb ukoll li fil-Knisja ta' San Ġwann hija officjata minn żewġ saċerdoti u din il-knisja hija bogħod biss ħames mili minn Ġerusalem.

Semmejna l-knisja mibnija fis-seklu IV b'ġieħ iż-Żjara tal-Madonna lil Santa Elizabetta. Fis-seklu V inbniet knisja oħra b'ġieħ San Ġwann Battista. Din ġiet imtella' fuq il-għar li kellha d-dar ta Zakkarija, u li fih Santa Elizabetta wildet lil San Ġwann. Ma' din il-knisja kien hemm magħqud kunvent ta' patrijiet li ġie abbandunat meta l-Kroċjati telqu minn Ġerusalem. Kif it-tarfilna l-istorja, kemm il-knisja u kemm il-kunvent maż-żmien inbidlu f'remissa. Imma l-pellegrini xor-

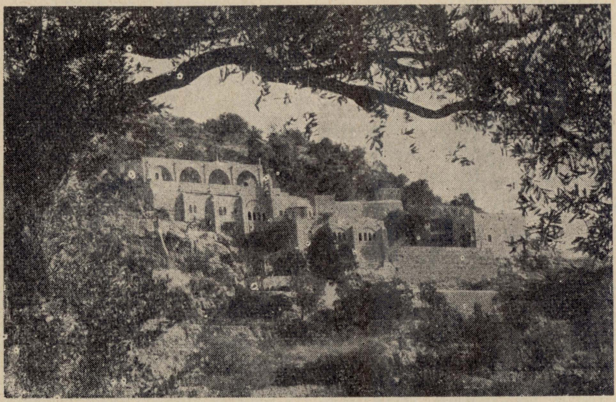

Kunvent tal-Patrijiet fuq il-Għar ta' San Ġwann.

Traduzzjoni sajdika tal-Vanġelu ta' San Luqa, u traduzzjonijiet oħra bl-Għarbi, li huma wżati mill-Kopti, bidlu l-kelmiet *in montana* mal-kelma *Għajn Karem*. Issa t-test ta' San Luqa ġie jinqara hekk: "Qamet Marija f'dawk il-jiem u telqet bil-għaġġla lejn Għajn Karem, belt ta' Ġuda".

Mill-Kroċjati 'l hawn, jekk tneħħi xi eċċezzjoni, it-Tradizzjoni hija aktar komuni. Il-pellegrini ma żarux ħlief dan il-post. Għalhekk Għajn Karem għalina huwa r-raħal fejn twieled San Ġwann Battista.

ta waħda baqgħu jmorru jżuruhom.

Fl-1485, il-Patrijiet 'Franġiskani xtraw il-grotta ta' San Ġwann, dawruha kollha kemm hi b'ħajt, u kull sena kienu jinżlu minn Ġerusalem biex jagħmlu l-festa ta' San Ġwann. Araw kif Bonifaċju minn Ragusa fl-1661 jirrakkonta dan il-fatt: "Il-Patrijiet Franġiskani ta' Ġerusalem u Betlem — jikteb Bonifaċju — jinżlu kull sena f'San Ġwann in Montana biex hemm ikantaw l-Għasar tal-festa ta' San Ġwann Battista, il-Matutin f'nofs il-lejl u l-Quddiesa Solenni filgħodu. li għaliha

jassistu l-Latini, il-Maroniti u s-Sirjani".

Fl-1621 il-Kustodju ta' l-Art Imqaddsa, Patri Tumas minn Novara, xtara l-knisja u l-kunvent il-qadim u bagħat joqgħodu hemm xi patrijiet. Meta ġie biex jibni mill-ġdid il-knisja, qamet rewwixta kbira u l-patrijiet kellhom jaħarbu. Indaħal għalhekk l-Ambaxxatur ta' Franza, il-Markiż Di Nointel, u qala' l-permess minn Kostantinopli biex jibda x-xogħol tal-bini tal-knisja, xogħol li, mibdi fis-sena 1675, ma sipċċax ħlief fis-sena 1690.

Il-bini l-ġdid ma ħassar xejn missbuħija tal-knisja l-qadima, għax il-patrijiet fittxew li jibnuha xorta waħda bħalma kienet.

Il-knisja għandha tliet navati: fin-navata tax-xellug hemm il-grotta li fiha twieled San Ġwann. Fuq it-tieni navata hemm mibnija koppla sabiħa. Sa ċertu għoli l-ħitan tal-knisja huma miksija b'madum kaħlani. L-artal maġġur huwa dedikat lil San Ġwann Battista, u fuqu hemm statwa sabiħa tal-Kunċizzjoni. Il-kappella tal-lemin hija dedikata lil Santa Elizabetta. biex tidħol fil-grotta ta' San Ġwann trid tinżel seba' tarġiet ta' l-irħam abjad. Fuq l-arkata hemm imnaqqxa l-ewwel kliem tal-*Benedictus*. Il-Grotta li hija mdawla biss mid-dawl tal-lampieri għandha madwar l-artal maġġur ħames bassorilievi ta' l-irħam abjad li jirrappreżentaw ħames ġrajjiet tal-ħajja ta' dan il-qaddis. Fil-knisja hemm żewġ pitturi famużi, waħda tirrappreżenta lil S. Ġwann fid-deżert, magħmula mill-iskola tal-Murillo, u l-oħra l-martirju ta' San Ġwann, impittra mir-Ribalta, awtur Spanjol tas-seklu XVII. Hemm ukoll żewġ statwi ta' San Franġisk ta' Assisi u Santa Kjara skolpiti minn Duminku Costantantino fl-1879.

Meta fis-sena 1885 kienu qegħdin iħaffru biex jibnu d-daħla tal-knisja, sabu kappella twila 14-il jarda li fiha kien hemm żewġ oqbra mħaffrin fil-blat. Biċċa mużajk kollha fjuri, pavuni u perniċi għandha fuqha minquxa l-kliem: "Is-sliem,

San Ġwann iż-Żgħir.

martri t'Alla". Kien dan forsi l-qabar fejn kienu midfuna t-trabi innoċenti maqtulin mill-kiefer Erodi?

Fl-1941-42 Patri S. Saller O.F.M., kixef kappella oħra bi tliet navati twila 16-il jarda. Il-paviment kien miksi bil-mużajk ta' ħafna kuluri. L-inħawi tal-knisja huma miżgħudin b'għerien, mimlijin ċaqquf ta' żmien ir-Rumani; instabet fihom

ukoll statwa ta' Venere u biċċa statwa oħra li x'aktarx kienet tirrappreżenta lil Adone. Dan il-kxif arkeoloġiku juri biċ-ċar li Għajn Karem kienet sa minn żmien il-qedem imgħammra.

Illum ħafna mid-djar ta' Għajn Karem jinsabu mġarrfa u abbandunati, ħtija tal-gwerer bejn il-Lhud u l-Għarab. Dawn ta' l-aħħar ħarbu quddiem l-avanzata Lhudija, abbandunaw djarhom u sal-lum għadhom igħixu f'kampijiet kbar, min fil-Ġurdan u min fis-Sirja. Din hija waħda mill-kwistjonijiet kbar li ħalliet warajha l-gwerra. Hija l-kwistjoni tar-rifuġjati Għarab. Jalla wkoll hawn f'din l-art qaddisa li rat it-twelid tal-Prekursur ta' Ġesù, terġa' lura ssaltan il-paċi.

P. MIKIEL CATANIA, O.F.M.

AĦBARIJIET TA' L-ART IMQADDSA

KAPITLU STRAORDINARJU TA' L-ART IMQADDSA

Fil-Kulleġġ ta' l-Art Imqaddsa ta' Nikosija, Ċipru, inżamm fil-jiem 19 ta' Ġunju — 20 ta' Lulju 1969, il-Kapitlu straordinarju ta' l-Art Imqaddsa biex jiġu mġedda r-regolamenti tal-Kustodja, kif jitolbu d-digrieti tal-Konċilju Vatikan II u l-Kostituzzjonijiet ġodda ta' l-Ordni. F'dan il-Kapitlu ħadu sehem 50 reliġjuż Franġiskan, u matulu d-delegati kellhom laqgħa mal-Beatitudni Tiegħu Mons. Makarios, President tar-Repubblika ta' Ċipru.

*　　*　　*

RIGAL TA' QANPIENA

Il-Kustodju tat-Terra Santa, b'tifkira tal-Kapitlu straordinarju fuq imsemmi, tat b'rigal lill-Knisja Griega - Ortodossa ta' San Demetriju qanpiena mdaqqsa. Id-diskors ta' l-okkażjoni ġie magħmul bil-Grieg mir-Revdu P. P. Franzidis, O.F.M., li, fost ħwejjeġ oħra, qal: "Kull darba li nisimgħu d-daqq ta' din il-qanpiena, inħossuna magħquda magħkom u nfittxu li magħkom naqsmu l-ġrajjiet reliġjużi u familjari ta' din il-popolazzjoni".

*　　*　　*

LAQGĦA TAL-KUMMISSARJI TAD-DINJA KOLLHA

Mis-17 sat-22 ta' Novembru 1969, inġabru f'Nazaret il-Kummissarji ta' l-Art Imqaddsa tad-dinja kollha, biex jeżaminaw fl-ispirtu tal-Konċilju Vatikan II il-problemi ġodda li jinħolqu minn żmien għal żmien. Ġiet imgħarbla wkoll il-qagħda maħluqa fl-Art Imqaddsa bl-aħħar gwerra bejn l-Għarab u Iżrael. Għalkemm mistieden, ma setax imur għal din il-laqgħa l-Kummissarju ta' l-Art Imqaddsa ta' Malta, ir-Rev. P. Lettur Nikola Magro, O.F.M., għax kien marid serjament, marda li, kif ħabbarna fil-ħarġa ta' Jannar li għaddew, wasslitu għall-qabar. Filwaqt li nitolbu lill-qarrejja biex jiftakru f'ruħu, inħajruhom ukoll biex ma jinsewx fit-talb tagħhom il-ħtiġijiet ta' l-Art Imqaddsa.